

Неда М. Видановић¹
Крагујевац

ТИПОВИ ТУЂЕГ ГОВОРА У БРИТАНСКИМ И АМЕРИЧКИМ ПИСАНИМ МЕДИЈИМА И ЊИХОВИ ЕКВИВАЛЕНТИ У СРПСКОМ

У раду се најпре класификују типови туђег говора у електронским верзијама британских и америчких писаних медија, а затим се оригинални чланци пореде са истим текстовима у српском језику, чији је извор дати текст на енглеском. Корпус чине електронске верзије 28 чланака најпознатијих британских и америчких листова – *Daily Mail*, *The Economist*, *The New York Times* и *The Washington Post*, као и извештаји о датим чланцима у српским електронским медијима и то: на сајтовима медијских компанија *РТС*, *B92*, *SEEBiz* и сајтовима дневних листова *Курир*, *Вечерње новости* и *Телеграф*. Циљ рада је да класификује типове туђег говора у чланцима наведених британских и америчких листова, као и да утврди да ли се типови туђег говора мењају и на који начин се мењају када се чланак на енглеском језику преноси у српски.

Кључне речи: туђи говор, писани медији, енглески језик, српски језик

1. Увод

Проблем туђег говора разматра се још од Аристотела и Платона, тј. од Аристотелове теорије о подражавању и Платонове дистинкције на *диџесис* (говор наратора) и *мимесис* (говор аутора кроз друге ликове). Једну од најсликовитијих дефиниција туђег говора даје Бахтин, који наводи да је туђи говор „говор у говору, исказ у исказу, али истовремено и говор о говору, исказ о исказу” (1980: 128). Проблемом туђег говора у англистичкој литератури бавили су се многи, а у последње време, посебно у журналистичком дискурсу, Во (1995), Урбанова (2009, 2012) и Смирнова (2009), која је на основу текстова у савременој британској штампи предложила класификацију на *дословне*, *слободне* и *комбиноване структуре*, уз поделу на подтипове. Наиме, она у оквиру дословних структура разликује *директни*, *индиректни говор* и *сегментарни цитати*, а у оквиру слободних *директни*, *индиректни*, *шемајски пренећи туђи говор* и *сложене структуре*. Ипак, у англистичкој литератури, најчешће се у оквиру радова о типовима говора издвајају и анализирају *уравни (директни)*, *неуравни (индиректни)*, као и *слободни неуравни говор* (Во 1995; Урбанова 2009, итд.). Во наводи да је главна подела туђег говора у журнали-

¹ nedakg87@yahoo.com

зму, као и у другим врстама текстова, подела на директни и индиректни говор. „По конвенцији, директни говор се од стране читаоца интерпретира као аутентична, тачна, егзактна реплика оног што је речено, док се индиректни говор интерпретира као парафраза”² (Во 1995: 129). Међутим, она додаје и то да трећи тип преношења туђег говора, *слободни индиректни стил*, јесте термин који обухвата више типова говора, од којих се само неки јављају у журнализму. Међутим, у србистичкој литератури под овим термином не подразумева се исти (под)тип говора, јер је он карактеристичан искључиво за књижевни језик и остварује се у трећем, али и у првом и другом лицу.

2. Типови туђеј говора у британским и америчким писаним медијима

У овом раду служићемо се моделом који за српски језик предлаже Ковачевић (2012), делимично се ослањајући на Смирнову (2009), а који се такође заснива на подели на *ујравни* и *неујравни говор*, уз додатне моделе које аутор предлаже, а сматра их само подтиповима или модификацијама два поменути типа туђег говора.

2.1. Корпус чине насумично одабрани текстови објављени у два британска листа – *Daily Mail*-у и *The Economist*-у, као и у два америчка листа – *The New York Times*-у и *The Washington Post*-у у последње четири године из различитих области попут политике, економије, спорта, црне хронике, светских занимљивости, а о којима је такође извештавано у српским медијима. Циљ категоризације превасходно је био одредити однос употребе *ујравног* према *неујравном говору* у новинском дискурсу, као и издвојити све подтипове, то јест модификације ова два основна типа говора које се могу наћи у оваквој врсти дискурса, а према моделу насталом у српском. На основу анализе корпуса, закључује се да је однос *ујравног* према *неујравном говору*, независно од подтипа, 64,2% према 35,8% у корист *ујравног говора*, што није изненађујуће ако се у обзир узму наводи аутора који су се бавили функцијама овог типа говора у новинском дискурсу, да се *ујравни говор* интерпретира као аутентичан и тачан, а *неујравни* као парафраза.

2.2. Када су у питању подтипови *ујравног говора*, готово једнаку заступљеност показали су *ујравни говор* (ортографски маркиран наводницима уз присуство конферансе) и *уведени слободни ујравни говор*, тј. говор у ком се укидају наводници или цртице, док је ауторска дидаскалија задржана.

Нешто мање употребљаван у односу на претходна два типа јесте *неуведени ујравни говор*, тј. подтип управног говора код ког је изостављена конферанса, као у примеру (1):

(1) ‘I am by nature an optimist so I tend to concentrate on the advantages.’ (*Daily Mail*, 20. 10. 2012.)

2 Све цитате превела је аутор рада.

На овај тип углавном наилазимо у чланцима из области културе или *светла познатих*, јер овакви типови чланака имају форму сличну интервјуу, уз додатни новинарски коментар.

У корпусу се такође у неколико примера уочава и *фрагментарни ујравни говор*, или *фрагментарни цитати*, где је само део говора под наводницима или је истакнут курзивом:

(2) Accepting Asma al-Assad and the children in particular, he said, would be a “humanitarian gesture.” (*The New York Times*, 28. 12. 2012.)

С обзиром на то да је један од главних циљева новинског дискурса да пренесе тачну, аутентичну информацију, *недословни ујравни говор*, којим се „један дио садржаја супституише тако што се уместо навођења одређеног денотативног садржаја лексемама деиктичке цитираности само упућује на постојање тог садржаја” (Ковачевић 2012: 22), очигледан је разлог због којег се овај подтип управног говора није нашао ни у једном од примера из корпуса.

Тakoђе, код свих типова говора са ауторском конферансом, у корпусу су уочени само примери *изреченог ујравног говора*, док се неизречени најчешће не среће у оваквој врсти дискурса:

(3) “People come from Serbia to visit,” Borislav Milosevic said in a telephone interview [...] (*The New York Times*, 28. 12. 2012.)

при чему глагол *say* доминира у употреби у конферансама, а доста ређе могу се уочити глаголи попут *add, report, note, admit*.

Када је у питању *неујравни говор*, који се, судећи по корпусу, ређе користи од управног, констатује се и употреба основног типа *неујравног говора*, тј. говора уз употребу ауторске дидаскалије и репродукованог исказа који у српском језику најчешће има форму изричне зависне клаузе уз везнике *да* и *како* (Ковачевић 2012: 16-17), док је у енглеском језику то најчешће везник *that*:

(4) He notes that while he and his colleagues have been studying the consequences of the Yugoslav break-up [...] (*The Economist*, 04. 04. 2012.)

Међутим, када је у питању *неконекторски неујравни говор* који подразумева укидање везника, у примерима из енглеског језика неће увек бити очигледно да ли се ради о *неујравном* или *слободном ујравном говору* јер се *that* као везник често изоставља након тзв. *reported verbs*:

(5) The judges said they had not found enough evidence of such a conspiracy. (*The New York Times*, 16. 11. 2012.)

[5a] She says (that) the weather is bad. (Она каже да је време лоше.)

[5b] She says *the weather is bad*. (Она каже *време је лоше*.)

Најчешћи у употреби међу подтипovima неујравног говора у корпусу јесте *дословни неујравни говор*, који комбинује „елементе и управног и неујравног говора, с тим да су елементи управног говора дати под цитатом” (Ковачевић 2012: 28):

(6) CTJ describe the fact that the company ‘did not pay even a dime in federal and state income taxes’ as an ‘amazing admission’. (*Daily Mail*, 16. 02. 2013.)

3. Српски еквиваленци преношења туђега говора у новинском дискурсу

Српска штампа често извештава јавност преносећи чланке из страних писаних медија. Теме које се у оваквим чланцима преносе разноврсне су и најчешће су везане за многобројне светске догађаје, или се њима, пак, извештава о слици Србије из перспективе страних новинара.

За потребе корпуса на српском језику коришћени су чланци са сајтова РТС, Б92 и SEEbiz, као и електронске верзије листова *Курир*, *Вечерње новости* и *Телеграф*, у којима је као извор наведен чланак из поменутих листова британске и америчке штампе. Када се упореде новински чланци на српском језику са изворима на енглеском, закључујемо да се у погледу преношења туђега говора могу издвојити четири подједнако присутне тенденције:

- 1) примери који у оригиналу не чине туђи говор већ ауторов коментар, када се преносе у српски у виду извештаја, постају део туђега говора, то јест извор добија улогу говорника;
- 2) примери који у оригиналу чине туђи говор дословно се преносе, без промене типа говора;
- 3) примери који у оригиналу чине туђи говор подлежу модификацијам од стране новинара, при чему не долази до промене типа говора;
- 4) примери који у оригиналу чине туђи говор подлежу модификацијам од стране новинара, при чему долази до промене типа говора.

3.1. Примери који у оригиналу не чине туђи говор већ ауторов коментар, а постају туђи говор када их новинар српске штампе преноси, исказују се на различите начине, а присутни су у сваком од одабраних текстова, изузимајући оне које преноси медијска кућа РТС:

(7) Ms. Markovic has been compiling a book of her husband’s interviews, and her son is married to a Russian woman, with whom he has a daughter. (*The New York Times*, 28. 12. 2012.)

(7a) Мира Марковић сада саставља књигу о интервјуима свог супруга, а син Марко је ожењен Русињом са којом има ћерку, наводи NYT. (*SEEbiz*, 30. 12. 2012.)

Ауторов коментар у енглеском тексту најчешће постаје *слободни ујравни говор* у српском (тј. ослобођен је ортографских маркера) или, ређе, *неујравни говор*, при чему се ауторска дидаскалија, тј. конферанса, може наћи у све три позиције – иницијалној, медијалној и финалној:

(8) There are several reasons why Serbia has performed so badly. (*The Economist*, 20. 12. 2012.)

(8a) Лист наводи да постоји неколико разлога зашто је ситуација у Србији тако лоша. (*Телеграф*, 20. 12. 2012.)

3.1.2. Идентификација говорника такође се различито остварује. Као говорник се наводи сам лист или, ређе, аутор текста. Чешће се даје назив листа (нпр. *наводи* „*New York Times*”) или се на њега упућује ако је назив раније дат у тексту (нпр. *наводи амерички лист*). Некада се прецизира име аутора (нпр. *ише Малоком Рифкин за „Њујорк тајмс*”) или се аутор само описно наводи (нпр. *истиче аутор текста*).

3.2. Примери који у оригиналу чине туђи говор и дословно се преносе, при чему се тип говора не мења, присутни су у корпусу у само једном електронском медију – на сајту медијске компаније РТС. Овде је новинар у улози преводиоца (или је текст заиста поверен преводиоцу).

3.3. На основу корпуса закључује се да је највише примера који у оригиналу чине туђи говор, али подлежу разним модификацијама од стране новинара, при чему *не долази* до промене типа говора. Модификације до којих долази могу се поделити на: *изостављање, преформулацију и додавање садржаја*, као и *промену позиције конферансе*.

а) *Изостављање* – новинар изоставља део текста за који процењује да не утиче битно на разумевање или га сматра сувишним:

(12) Witnesses said Mr Maciel, a Brazilian navy sergeant, was fooling around with one of the young bridesmaids at 2am on Monday morning when he tripped and fell on his front. (*Daily Mail*, 20. 11. 2012.)

(12a) Сведок је новинарима испричао причу коју је објавио Daily Mail, а по којој се младожења шалио са једном од деверуша, спотакао се и пао. (*Вечерње новости*, 20. 11. 2012.).

б) *Преформулација* – аутор реч, фразу или читаву клаузу не преводи већ је мења по свом избору, изражавајући став:

(13) “They could be trying to signal to Assad there is an offer, but the window of opportunity is not going to remain open for a long time.” (*The New York Times*, 28. 12. 2012.)

(13a) „Можда покушавају да дају сигнал Асаду да постоји понуда, али маневар за такву могућност неће дуго трајати”. (*Вечерње новости*, 30. 12. 2012.).

в) *Додавање* – аутор у текст додаје информацију коју сматра неопходном за боље разумевање текста или је додаје како би пренео што тачнију информацију:

(14) “People come from Serbia to visit,” Borislav Milosević said in a telephone interview [...] (*The New York Times*, 28. 12. 2012.)

(14a) „Људи из Србије долазе у посету”, навео је Борислав Милошевић у телефонском разговору са новинарима New York Timesa [...] (*Вечерње новости*, 30. 12. 2012.).

Корпусом се такође потврђује да је могуће да се у примерима преносења туђег говора истовремено употреби више модификација:

(15) On December 18th the World Bank released an estimate for a real GDP contraction of 2% in Serbia in 2012. (*The Economist*, 20. 12. 2012.)

(15a) Светска банка је објавила процену пада реалног БДП-а Србије од два одсто у 2012. години, ниво који представља најгори економски учинак на западном Балкану. (*Телеграф*, 20. 12. 2012.)

Пример (15a) показује да у оквиру преношења једног исказа долази и до изостављања дела текста, временске одредбе, као и да аутор у српском самостално додаје читаву клаузу након пренетог дела текста.

Сви илустровани типови модификације туђег говора такође се јављају и у примерима који у оригиналу не представљају туђи говор, већ коментар аутора:

(16) The former leader's widow, Mirjana Markovic, and son, Marko Milosevic, live in separate villas here. (*The New York Times*, 28. 12. 2012.)

(16a) Мира и Марко живе овде у својим вилама. (*Вечерње новости*, 30. 12. 2012.)

У датом примеру, у потпуности је јасно зашто се аутор одлучује да поједине делове новинарског коментара не употреби у свом чланку, с обзиром на чињеницу да су тема чланка чланови бивше председничке породице у Србији, те ће сваком потенцијалном читаоцу бити јасно ко су и у каквом су односу Мира Марковић и Марко Милошевић.

д) Промена позиције конференсе – у највећем броју примера присутна је промена из препозиције у постпозицију:

(17) The source added: 'Frank was being the man in the club – he bought at least three bottles of champagne for the group, even though he was barely drinking himself.' (*The Daily Mail*, 27. 10. 2009.)

(17a) „Френк се заиста показао у клубу. Купио је бар три боце шампањца за друштво, иако је он само мало попио”, додао је неименовани извор. (*РТС*, 16. 11. 2009.)

Јавља се и измештање конференсе из интерпозиције у препозицију, док се ни у једном од примера обухваћеним корпусом није јавило измештање из постпозиције у интерпозицију или препозицију.

3.4. Како је превасходни циљ рада био утврдити да ли се типови туђег говора мењају и на који начин се мењају када се новински чланак написан на енглеском језику преноси у српски, највећу пажњу заузимају управо примери који у оригиналу чине туђи говор и подлежу модификацијама од стране новинара, при чему долази до промене типа говора. Међутим, у корпусу су атестирана само три случаја:

(18) As reported by Businessweek, Facebook says it had a \$559 million federal tax liability in 2012. (*Daily Mail*, 16. 02. 2013.)

(18a) Из Фејсбука су саопштили да та компанија има федералне пореске обавезе вредне 559 милиона УСД [...] (*Вечерње новости*, 17. 02. 2013.)

У наведеном примеру исказ на енглеском језику, који представља *уведени слободни управни говор* у српском језику, од стране аутора остварује се као *неуправни*.

Такође, у корпусу се потврђује да се *неуведени управни говор*, тј. управни говор без конференсе у енглеском језику, у српском од стране новинара модификује у *неуправни говор*:

(19) 'The book is designed to be a comprehensive guide to home entertaining, based on my experience in my family's business [...]' (*Daily Mail*, 20. 10. 2012.)

(19a) Пипа објашњава да је књига заправо водич за кућне забаве и да је темељена на њеном искуству. (*Вечерње новости*, 22. 10. 2012.)

С друге стране, само је један пример у корпусу којим се илуструје промена из неуправног говора у енглеском језику у управни говор у српском:

(20) He notes that while he and his colleagues have been studying the consequences of the Yugoslav break-up [...] (*The Economist*, 04. 04. 2012.)

(20a) [...] напомиње: „Док моје колеге и ја проучавамо последице распада Југославије, изван нашег оквира, догађају се слични процеси.” (*ПТС*, 06. 04. 2012.)

3.4.1. Још један пример из датог корпуса илуструје да се у енглеском језику структура управног говора на коју се надовезује коментар аутора не одваја у српском него се ортографски укључује знацима навода у једну структуру. Речи два аутора приписују се једном, а исказ који на енглеском није представљао туђи говор, већ коментар аутора, постаје управни говор:

(21) "Titanic II will mostly replicate the design of the ill-fated original, but will be equipped with cutting-edge technology and the latest navigation and safety systems." *There will also be a gym and "high-class restaurants."* (*The Washington Post*, 21. 02. 2013.)

(21a) „Титаник II ће само дизајном подсећати на брод који је задесила лоша судбина, све остало ће бити врхунска технологија укључујући најсавременије системе за навигацију и безбедност. Брод ће такође поседовати и теретану и ресторане.” (*Б92*, 23. 02. 2013.)

4. Закључак

На основу анализе корпуса, закључујемо да се модели преношења туђег говора које издваја Ковачевић (2012) могу применити на енглески с обзиром на чињеницу да се у корпусу нашло поред два основна, још шест подтипова: неуведени управни говор, слободни управни говор, фрагментарни управни говор, изречени управни говор, неконекторски управни говор, дословни неуправни говор. Напомињемо, ипак, да је Ковачевић конципирао модел махом према књижевној врсти дискурса.

Нисмо очекивали да у српском новинском дискурсу буду заступљени сви наведени типови туђег говора.

Поређењем типова говора у енглеском језику и њихових српских еквивалената, закључујемо да се туђи говор може пренети без икаквих модификација, са модификацијама које не подразумевају промену типа говора, као и оним које ову промену подразумевају, при чему се као најбројнији у корпусу издвајају примери модификације без промене типа говора. Такође, искази који у изворном тексту не представљају туђи говор, већ коментар аутора, могу постати туђи говор у српском језику с обзиром на то да су за корпус на српском језику узимани новински текстови засновани на енглеским изворима.

Извори

Електронска верзија листа *Daily Mail* – www.dailymail.co.uk
 Електронска верзија листа *The Economist* – www.economist.com
 Електронска верзија листа *The New York Times* – www.nytimes.com
 Електронска верзија листа *The Washington Post* – www.washingtonpost.com

Сајт медиске компаније *РТС* – www.rts.rs
 Сајт медиске компаније *Б92* – www.b92.net
 Сајт медијске компаније *SEEBiz* – www.SEEbiz.eu
 Електронска верзија листа *Курир* – www.kurir-info.rs
 Електронска верзија листа *Вечерње новости* – www.novosti.rs
 Електронска верзија листа *Телеграф* – www.telegraf.rs

Литература

Aristotel 2008: Aristotel, *O pesničkoj umetnosti*, Beograd: Dereta.
 Bahtin 1980: M. Bahtin, *Marksizam i filozofija jezika*, Beograd: Nolit.
 Kovačević 2012: M. Kovačević, O gramatičko-stilističkom terminosistemu tuđeg govora, *Srpski jezik*, XVII, Beograd, 2012, 13-38.
 Platon 1996: Plato, *The Republic*, New York: Norton, first published 1985.
 Smirnova 2009: A. V. Smirnova, Reported speech as an element of argumentative newspaper discourse, *Discourse & Communication* 3: 79, London: SAGE Publications.
 Urbanova 2009: Z. Urbanova, The Function of Reported Language in the Discourse of Newspaper Reports, *Topics in Linguistics*, 4, 2009 – Interface Between Pragmatics and Other Linguistic Disciplines, 82-89.
 Urbanova 2012: Z. Urbanova, Direct and Free Direct Forms of Representation in the Discourse of Newspaper Reports: Less Frequent Phenomena, *Brno Studies in English*, 38, 1, 2012, 39-54.
 Vo 1995: L. R. Waugh, Reported speech in journalistic discourse: The relation of function and text, *Text* 15, 1, 1995, 129-173.

Neda M. Vidanović

TYPES OF REPORTED SPEECH IN BRITISH AND AMERICAN WRITTEN MEDIA AND THEIR SERBIAN EQUIVALENTS

Summary

The paper classifies the types of reported speech in electronic versions of British and American written media. Then, the original articles are contrasted with articles in Serbian that used the English article as a source. The English corpus consists of 28 articles published in the electronic versions of the most famous British and American newspapers - *Daily Mail*, *The Economist*, *The New York Times* and *The Washington Post*. The corpus in Serbian contains the reports made from those articles in the Serbian electronic media: on the websites of media companies *RTS*, *B92*, *SEEBiz* and the daily newspapers *Kurir*, *Večernje novosti* and *Telegraf*. The paper aims to classify the types of reported speech in the British and American articles and establish changes that occur when articles are transferred to Serbian.

Key words: reported speech, written media, English, Serbian

Примљен 23. децембра 2014.
Прихваћен 11. фебруара 2015.